

1.

BABÍ ROKLE

Kopec tu spadá tak prudce, že si skoro můžete sáhnout na odlupující se kůru na vršcích vysokých jehličnanů, které se ke svahu přiklánějí. Z holé země tu a tam vyráží chatrný podrost. Na suché hlíně se ježí rozšlapané větve a kůra; po borovicích sladce vonící vzduch je nehybný.

Jsme těsně pod vrcholkem. Poryvy dubnového větru ustaly. S nimi i tiché hučení, které vítr přinášel z vedlejšího údolí: podvečerní provoz na dálnici D4 jihozápadně od Prahy.

Plot z rezavějícího pletiva, které taktak podepírají rozpraskané betonové sloupy, nás dělí od hrubě omítnuté chatičky, rozpačitě se choulící ke svahu. Na zdech jsou vlhké skvrny. Černé střešní tašky jsou už novější. „Tohle tam bývalo dřív,“ poznamená muž s popelavě bílými vlasy a kopne do ostrých červených úlomků mezi zaprášenými větvičkami. „Azbest.“

Jan Pospíšil v té suti zašlápně cigaretu. „Teď tam mají elektřinu,“ dodá. „A tekoucí vodu. Ony ji tehdy neměly.“ Lesknou se mu oči, snad z kouře.

„Byla to moje oblíbená tetička,“ vysvětluje. „Tedy vlastně pratetička. Bydlely tu tři, tři sestry. Latu jsem měl nejradši. Poprvé jsem sem přijel, když mi bylo pět nebo šest. Jí muselo být tak sedmdesát. Matka mě tu nechávala na pár dní. Moc místa tu nebylo – jenom dvě ložnice. Do každé se vešly dvě postele přiražené k sobě.“

Lata přísně dbala na správné stolování. Ale byla hodná. Posílala mě hrát si do lesa. Někdy mi dala svoji flobertku a náboje, ať si hraju s tím...“ Později, když Jan povyrostl, chodívali do lesa spolu a Lata s ním tajně kouřila cigarety.

ISBN 978-80-204-5280-1

Copyright © Richard Askwith 2019
Translation © Anna Kudrnová 2019

Na kopci za námi je vidět auto, bezhlučně jede po silniče vinoucí se podél hřebene. Dřív, v sedmdesátých letech, tam býval spíš vidět muž na koni, někdy jich bylo víc. „Tajní si rádi hlídali, co se tu děje.“

Nikde ani vidu po současných obyvatelích chatky, ani po susedech. Skrze stromy lze zahlédnout další stavby, ale ty přibýly teprve nedávno. Nedá se čekat, že by si jejich obyvatelé pamatovali Janovy pratety. Přesto musely postarší sestry na někoho zapůsobit silněji. Kamenitému řečišti na dně zdejšího údolí se říká Babí rokle. Lata trávila velkou část každého dne tím, že chodila z kopce a do kopce nosila vodu ze studny u potoka, i když už nedokázala chodit bez hole.

„Ale nikdy si nestěžovala,“ říká Jan. „Žádná z nich si nestěžovala.“

*

I když jsou Češi poměrně malý národ, mají výjimečný dar produkovat sportovní šampiony hvězdné velikosti. Ještě pozoruhodnější je talent zdejších vládců – zejména v minulém století – tyto hrdiny zavrňovat. Běžec Emil Zátopek, gymnastka Věra Čáslavská, diskařka Olga Fikotová-Connolly, tenistka Martina Navrátilová, téměř neporazitelný hokejový národní tým z let 1947–1949... Ti všichni oslnili a ve své sportovní disciplíně dobyli svět, načež byli odsouzeni jakožto zrádci nebo nepřátelé lidu. Někteří byli potrestáni, a všichni ostrakizováni. Ale nikdo z nich nepadl tak hluboko ani nepadal tak dlouho jako dostihová jezdka Lata Brandisová, která popudila hned dva totalitní režimy – poté, co léta bojovala s předsudky kvůli svému pohlaví.

Když byla mezi světovými válkami na vrcholu slávy, oslavovali Janovu pratetu státníci i celebrity, velebily ji skandující davy. Její úspěchy v sedle se dostaly na titulní strany novin nejen v tehdejší Československu, ale v celé Evropě; byly podivuhodné ze sportovního hlediska, ale ještě podivuhodnější

tím, jaká odvaha a houževnatost za nimi stály. Ve věku předsudků se odmítla nechat spoutat konvencemi. V čase zoufalství ztělesňovala naději a vlastenectví. K její slávě přispěla aristokratická nobles, ale zároveň byla nesmírně důležitou a významnou osobností pro svůj národ, své sportovní odvětví i pro ostatní ženy.

Největší výzvě svého života se postavila ve středním věku a čelila sportovním válečníkům třetí říše v klání tak nebezpečném, že by ho někteří vůbec nepovažovali za sport. Už jen tento den jí měl zajistit nesmrtelnost. Místo toho ji strčili do popelnice dějin.

A tam, v chatičce v lese, zůstala celých třicet let; žila v zapomnění, její jméno jako by neexistovalo. Její sestry odcházely za úsvitu, chodily pěšky na vlak a celý den pracovaly v továrně na okraji Prahy. Lata, po dávných sportovních bitvách se nejistě držící na nohou, zůstávala doma a uklízela, prala, štípala dříví, nosila vodu. A společnost jí dělal jen pes.

Když na sestry později dolehl věk a hlad, začaly se víc stránit lidí. Přesto jednou týdně chodily do kostela, pokaždé se posadily do stejné lavice, pokaždé se vracely husím pochodem, samotné se svými myšlenkami – „jako tři králové,“ vzpomíná jedna obyvatelka vesnice, která je vídala. Pak – dnes už to je téměř čtyřicet let – skončila i tato procesí.

O Latině smrti v roce 1981 se takřka nepsalo. Je pohřbená v cizině. Co se většiny jejích krajanů týče, její příběh jako by byl pohřbený spolu s ní. Pár poutníků za ni každý rok slouží mši u rodinné hrobky v lesích nad jejím někdejší domovem – stovky kilometrů od místa jejího věčného odpočinku. Jinak byste mezi Čechy i Slováky těžko hledali někoho, kdo o ní slyšel, tedy mimo skalní dostihovou komunitu. Na Západě je téměř zcela zapomenutá. A přece byl život Lety Brandisové příliš pozoruhodný, než aby si takové zapomnění zasloužil. Její charakter, odvaha a úspěchy zanechaly v evropských dějinách důležité stopy a trvale změnily příležitosti nabízející se jejím následovnicím. Jestliže si někdy nějaká osobnost sportovního

světa zasloužila trvalý zápis o tom, kdo byla a čeho dosáhla, je to ona.

Někdo by mohl říct, že je příliš pozdě. Existuje minimum svědků, chybí spousta dokladů. V rušném baru mezi bezvýraznými věžáky pražského Chodova mi uznávaný novinář a dostihový historik Martin Cáp několik hodin laskavě vysvětluje, jaké se s tím pojí obtíže. On sám dvacet let provádí rešerše k ještě nedokončené knize o Českém derby; má bezkonkurenční přehled o nekompletních českých dostihových archivech a palčivě si uvědomuje každé prázdné místo. „Je to fascinující příběh,“ říká mi, „ale bude to strašně těžké. Hrozně moc dokladů se ztratilo.“

Martin Šabata, televizní odborník známý svými encyklopedickými znalostmi o dostihu, jenž udělal z Laty sportovní legendu, mi o pár dní později v jedné pardubické kavárně říká víceméně totéž. „Příběh Laty Brandisové je nesmírně zajímavý. Moc rád bych vám pověděl všechny podrobnosti. Jenže nemůžu. Už jsou zapomenuté.“

Ti dva vědí, o čem mluví, a bylo by rozumné je poslechnout. Ačkoli jsem se mnohokrát pokoušel sám sobě vymluvit záměr tuhle knihu napsat, prostě se mi to nepodařilo. Každý dochovaný útržek zapomenutého života Laty Brandisové vysílá totéž poselství: její příběh si říká o to, aby ho někdo vyprávěl. A právě to, že se o ní skoro neví, k té naléhavosti jen přispívá.

V každém případě – stopa ještě úplně nevychladla.

*

Pár kilometrů od Babí rokle dodnes stojí její staré rodinné sídlo, na kraji tiché, nízko položené vesnice, jejíž střed tvoří starý rybník. Je to nízký zámeček s dvorem stíněným stromy, kde Latu její privilegovaní rodiče naučili jezdit na koni a vychovávali z ní (zbytečně) nevěstu, jak se sluší a patří. Když jsem přijel na návštěvu poprvé, stropem crčela voda. Erb nad vstupními dveřmi už dávno odpadal a na vnějších zdech

chyběly kusy štku. Na jedné straně dvora na dveřích stájí s prověšenými střechami visely nápisy „Zákaz vstupu: nebezpečí úrazu“ – jako by to i bez nich nebylo zjevné.

Uvnitř domu je teplo a útulno, ale ještě tu přetrvávají stopy necitlivé institucionální přestavby z dob socialismu. Je těžké si představit, že to býval domov aristokratické rodiny, natož že tu žila jedna z nejoslavovanějších sportovkyň minulého století.

Latu a její sestry odsud vyhnali v 50. letech, dlouho před tím, než se Jan narodil. Majetek se rodině vrátil v rámci restitucí po sametové revoluci v devětaosmdesátém roce. Jan tu bydlí (většinu doby) od roku 1993. S ním ve staré nemovitosti žije jeho manželka Gabriela Křístková a dva psi, tři kočky a šest koní. Živí se různými činnostmi, mezi něž patří lesnictví a výuka jízdy na koni. Zbývající čas či energii věnují tomu, že napravují škody vzniklé za éry komunistů. „Rekonstruovali to tu po socialisticku,“ vysvětluje Jan. „Ze střechy rostly stromy.“

Doufají, že jednoho dne bude jejich domov podobnější sídlu, v němž žila Lata, ale rekonstrukce je nevděčný úkol. Ubíhající roční období nenasytně ohlodávají dům i zahradu; už jen zabránit dalšímu chátrání je boj. Za domem divoká prasata zpustošila svažité louky, na nichž se Lata učivala jezdit; les na kopci za nimi by se bez neustálých zásahů majitelů rychle proměnil v neproniknutelnou divočinu. Statek tak jako rozmařilá exmanželka ustavičně klade nové nároky.

Manželé se vytrvale drží, odhodlaní ctít památku své nejpozoruhodnější příbuzné. V jedné menší místnosti dokonce k Latině poctě vytvořili „minimuzeum“. Moc toho v něm zatím není: pár tuctů fotografií, skřín s oblečením a rozetami, skleněná vitrínka plná suvenýrů. Ale to se může brzy změnit.

V roce 2006 zemřela Janova teta Eva. Bylo jí osmdesát čtyři let, nebyla vdaná, a dlouhá léta opatrovala rodinné pamětihodnosti. Jan se znenadání stal majitelem deseti velkých krabic nacpaných papíry, fotografiemi a výstřižky z novin. Byl to ten